

КУЛЬТУРА І ЦИВІЛІЗАЦІЯ: ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ І РОЗВИТКУ

DOI : 10.33274/2079-4835-2018-17-2-83-92

УДК 81'271.12:33-05787(045)

Зінченко В. М., Донецький національний університет економіки і торгівлі
канд. пед. наук, імені Михайла Туган-Барановського,
асистент Кривий Ріг, Україна, e-mail: zinchenko@donnuet.edu.ua

ФОРМУВАННЯ ВИСОКОГО РІВНЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК КУЛЬТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

UDC 81'271.12:33-05787(045)

Zinchenko V. M., Donetsk National University of Economics and Trade
PhD in Pedagogical named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Sciences, Kryvyi Rih, Ukraine, e-mail: zinchenko@donnuet.edu.ua
Assistant Professor

ECONOMIC PROFILE STUDENTS' SPEECH CULTURE HIGH LEVEL FORMING AS AN IMPORTANT FACTOR OF CULTURAL TRANSFORMATION OF UKRAINIAN SOCIETY

***Мета.** Запропонувати шляхи підвищення рівня культури мовлення студентів на парах ділової української мови у ЗВО економічного профілю.*

***Методи.** У статті розглянуто методи, види, прийоми й форми роботи з формування культури мовлення студентів, ефективність створення ситуацій професійно орієнтованого мовлення на парах ділової української мови у ЗВО економічного профілю, запропоновано приклади вправ і завдань, що сприяють формуванню комунікативної компетентності студентів.*

***Висновки.** Запропоновані вправи й завдання, спрямовані на вироблення у студентів навичок культури мовлення, апробовані нами на парах ділової української мови у ЗВО економічного профілю. Як засвідчує практика, впровадження системи комунікативних вправ у навчальний процес сприяє формуванню комунікативної компетентності, а також підвищенню культури мовлення студентів.*

Отже, для формування в майбутніх фахівців-економістів належної культури мовлення важливо сформувати в них розуміння того, що мовленнєва культура дасть їм можливість уміло користуватися мовою у професійній діяльності, а також потрібно створювати на парах ділової української мови ситуації професійно орієнтованого мовлення, добирати цікаві, змістовні та пізнавальні з огляду на майбутню професійну діяльність вправи й завдання різного типу.

***Ключові слова:** культура мовлення, професійно орієнтоване мовлення, комунікативна компетентність.*

Постановка проблеми. Мова і культура перебувають в одній поняттєвій площині і як духовні вартості органічно пов'язані між собою. Культурна трансформація, що триває в українському суспільстві, неможлива без формування високого рівня культури мовлення студентів, зокрема, майбутніх працівників сфери економіки й торгівлі.

На нашу думку, сформувати в майбутніх фахівців економічного профілю належну культуру мовлення, розвинути мовну, мовленнєву та комунікативну компетенції можна тільки за умови розуміння ними того, що отримані компетенції дозволять їм

вміло користуватися мовою у професійній діяльності. Для цього потрібно створювати на парах ділової української мови ситуації професійно орієнтованого мовлення, добирати цікаві, змістовні та пізнавальні з огляду на майбутню професійну діяльність справи й завдання різного типу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Із численних визначень культури в сучасній науці для нашого дослідження обираємо таке: культура — це сукупність матеріальних і духовних надбань, комплекс характерних інтелектуальних і емоційних рис суспільства, що включає в себе не лише різні мистецтва, але й спосіб життя, основні правила людського буття, системи цінностей, традицій і вірування [1, с. 171]. На думку вчених-культурологів, поза мовою існування культури неможливе. Частиною культури стає тільки те, що висловлене вербально. З точки зору культурології мова — це система знаків, що історично склалася та є фундаментом культурного життя народу.

Культура мови, за визначенням Словника іншомовних слів, — це ступінь відповідності мови нормам літературної мови; галузь мовознавства, що вивчає проблеми літературної мови [2, с. 207]. Мовознавці пов'язують поняття культури мови з діяльністю суспільства та індивідуума, спрямованою на якнайкраще пізнання, збагачення, удосконалення та розвиток мови.

Розвиток культури мови на сучасному етапі характеризується посиленням уваги до комунікативного компонента, адже саме культура мови впливає на формування мовної особистості, яка засвоїла кращі зразки мовної поведінки, дотримується мовного етикету, має чуття мови, а отже, сприяє культурним трансформаціям українського суспільства.

Питання культури мови досліджували І. Білодід, О. Біляєв, В. Виноградов, І. Вихованець, К. Городенська, О. Горошкіна, С. Єрмоленко, М. Жовтобрюх, Л. Мацько, М. Пентилюк, В. Русанівський, О. Сербенська, М. Степаненко, Є. Чак та інші вчені. Питанням формування мовленнєвої компетентності студентів-нефілологів, зокрема культури мовлення, професійного мовлення, приділяли увагу сучасні дослідники з проблем навчання української мови у ЗВО: С. Вдовцова, Л. Головата, І. Дроздова, Н. Костриця, В. Михайлюк, Л. Романова, Н. Тоцька та ін.

На думку мовознавців, культура мови тісно пов'язана з практичною стилістикою, яка вивчає й визначає оптимальність вибору тих чи інших мовних одиниць залежно від мети і ситуації мовлення.

Отже, культура мовлення передбачає дотримання мовних норм вимови, слововживання і побудови висловів, точність, ясність, чистоту, логічну стрункність, багатство і доречність мовлення, а також дотримання правил мовленнєвого етикету [3; с. 128].

Такі ознаки високої культури мови (мовлення), як точність, ясність, виразність, стилістична вправність та майстерність у доборі структурних варіантів висловлювання, у використанні лексичних та граматичних синонімів [4, с. 285] виокремлює С. Єрмоленко.

Основа культури мовлення, на думку О. Сербенської, — прив'язаність до рідної мови; дослідниця вважає, що культура мови пов'язана з почуттям поваги до державної мови та її історії, з турботою про її функціонування, з відповідальністю за свої мовленнєві дії [5, с. 157].

Л. Мацько вважає культуру мови інтегративною наукою про ефективне мовленнєве спілкування, що зближається з лінгвокультурологією, риторикою та комунікативною лінгвістикою [3, с. 7].

На думку Н. Бабич, досягти високої мовної культури може тільки той, хто знає мовні норми, особливості функціональних стилів літературної мови, екстралінгвістичні структури, а також постійно удосконалює мовну майстерність, уважно ставиться до власного мовлення [6, с. 10].

Комунікативну компетенцію сучасні лінгводидакти (З. Бакум, А. Богуш, С. Караман, Л. Кравець, Л. Мацько, М. Пентилюк, Т. Окуневич та ін.) розглядають як здатність здійснювати спілкування за допомогою мови, тобто передавати думки й обмінюватися ними в різних ситуаціях у процесі взаємодії з іншими учасниками спілкування, правильно використовувати систему мовних і мовленнєвих норм, вибираючи комунікативну поведінку, адекватну ситуацію спілкування.

Л. Мацько визначає професійну мовленнєву компетенцію як показник сформованості системи професійних знань, загальної гуманітарної культури, ціннісних орієнтацій, комунікативних умінь і навичок, інтегральних показників культури мови і мовлення, необхідних для якісної професійної діяльності [3, с. 18].

Для ефективного формування в майбутніх фахівців економічного профілю належної професійної мовленнєвої компетенції необхідні також мовленнєві здібності, вміння, знання у вирішенні комунікативних професійних завдань.

Мета статті — запропонувати шляхи підвищення рівня культури мовлення студентів на парах ділової української мови у ЗВО економічного профілю.

Завдання дослідження:

1. Визначити наукові підходи до розуміння понять «культура», «культура мови», «культура мовлення», «комунікативна компетенція» та «професійна мовленнєва компетенція».

2. Розглянути ефективні методи, прийоми, види й форми роботи з формування комунікативної компетенції студентів-економістів на парах ділової української мови.

3. Навести приклади вправ і завдань, що сприятимуть виробленню навичок культури мовлення, а також розвитку професійно орієнтованого мовлення студентів — майбутніх фахівців економічного профілю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ґрунтовне дослідження змісту наукової літератури, навчальних планів ВНЗ економічного профілю, власні спостереження переконують у важливості оптимального добору методів, форм, прийомів і видів роботи над підвищенням рівня культури мовлення студентів, що на сьогодні є серйозним завданням. Для його успішної реалізації важливим є використання інноваційних методів навчання ділового мовлення. На парах провідне місце мають займати комунікативні вправи: ситуативні вправи (створення навчально-мовленнєвої ситуації), описові вправи, вправи на отримання відповіді на питання, реплікові вправи, репродуктивні вправи (переказ, драматизація), навчальні дискусії, усні розповіді, ініціативні вправи (питання, прес-конференція, діалог, інтерв'ю) тощо [5, с. 76].

У процесі вивчення курсу ділової української мови студентів варто залучати до пошуку й аналізу інформації в наукових журналах, у мережі Інтернет, у фахових підручниках, учити їх готувати за опрацьованою інформацією повідомлення, організовувати дискусії (наприклад, щодо економічної ситуації в Україні, шляхів розвитку національної економіки, особливостей її функціонування та інших професійно орієнтованих тем), висловлювати аргументи «за» і «проти».

На парах з ділового мовлення потрібно запроваджувати моделювання різних професійних ситуацій, оскільки це ефективний засіб розвитку креативного мислення студентів та їх професійної орієнтації. Ефективними є також ігрові форми навчання, що сприймаються з великим інтересом. Цікавими є також дискусії на професійно орієнтовані теми: «Мова реклами послуг і товарів у ЗМІ», «Я — бізнесмен», «Психологічний вплив мовлення лектора на аудиторію», «Якби я був міністром економіки...», «Роль психології в бізнесі», «Чи потрібна професія колектора?», «Які якості необхідні економісту, а які — бізнесмену?», «Чи потрібні Україні кредити МВФ?», «Вплив економічної грамотності політиків на економічну ситуацію в державі» тощо.

Значну увагу необхідно приділяти мовленню учасників дискусії, їх коректній поведінці, невербальним засобам спілкування.

Потребу в професійно орієнтованому спілкуванні студенти можуть реалізувати також під час комунікативних тренінгів. Наприклад, пропонуємо такі теми для проведення комунікативних тренінгів: «Клієнтоорієнтований підхід — конкурентна перевага компанії», «Проблеми сучасної економіки», «Мотивація персоналу», «Володіння конфліктними ситуаціями», «Роль засобів масової інформації в економічній грамотності сучасного суспільства», «Техніка ділового спілкування», «Сучасний банкір», «Успішні телефонні комунікації», «Як впливає мовна ситуація в країні на економічну та політичну ситуацію?», «Інтерв'ю», «Укладання угоди», «Культура мовлення як складова адміністративної культури», «Мистецтво діалогу з медіа», «Молодіжний сленг: за і проти», «Як боротися із суржи́ком».

Продуктивною є також робота з аналізу мовної ситуації, вивчення мовлення учасників спілкування, проведення словникової роботи з професійної термінології, вправи на редагування речень і тестів, переклад на українську мову з інших мов.

Далі наведено приклади вправ і завдань, що, як засвідчує практика навчання, сприяють виробленню навичок культури мовлення.

Вправа 1.

I. *Запишіть слова у дві колонки: а) ті, які пишуться з апострофом; б) ті, які пишуться без апострофа. З останніх букв прочитайте назви віршів В. Сосюри, М. Рильського.*

1) П...ятсот, в...язка, город...янин, мавп...яче, черв...як, пор...ятунок, бур...ян, св...ятково, сп...янілі, цв...ях, зів...ялих, медв...яна, дев...ятсот, посер...йознішав, дев...яносто.

2) Моркв...яний, дев...ятсот, прем...єр, Вороб...йов, потьм...яніти, пам...ятно, гор...янин, кучер...яво, пір...я, львів...янин, кор...яг, під...їзд, різьб...яр, духм...яна, підв...язати, за...їзд.

II. *Запишіть слова у дві колонки: а) в які потрібно вставляти м'який знак; б) в які не вставляємо м'який знак. З перших букв слів прочитайте крилатий вислів.*

Козац...кий, різ...бяр, тон...ший, авос...ці, анап...ський, щавел...ний, квіт...ці, еллінс...кий, раніш...ній, мил...ниця, аван...тюра, едел...вейс, нагал...ний, щіт...ці, епідеміч...ний, шпул...ка, єдинбурз...кий.

Правильні відповіді: I. 1) «Так ніхто не кохав»; 2) «Троянди й виноград».

II. Краще менше, та краще.

Вправа 2. *Прочитайте. Чим зацікавив Вас наведений текст? Чи згодні Ви з тим, що культура впливає на економіку? Свої твердження обґрунтуйте.*

Дослідники Р. ді Телла та Р. МакКалох у праці «Культура, переконання та економічна ефективність» (Rafael Di Tella, Robert MacCulloch (2014) Culture, Beliefs and Economic Performance) спробували поділити переконання на економічні та неекономічні. Для дослідження впливу економічних переконань вони використали, зокрема, відповіді на такі питання: Що можна вважати причиною бідності? Якими є шанси подолати бідність для окремої людини? Хто повинен керувати бізнесом? Чи справедливою є різна винагорода працівникам відповідно до продуктивності кожного (себто, коли секретарка, що набирає текст на комп'ютері швидше, отримуватиме більшу заробітну плату)?

Результати вразили: дослідники довели, що країни, в яких переважають ліві переконання, демонструють нижчі темпи економічного зростання.

Отже, у низці публікацій підтверджено, що культура, а саме цінності та переконання громадян, впливають на економіку. Проте важливим є також зворотній вплив

економіки на культуру. Це можна простежити у міжнародній торгівлі: транснаціональні фірми продають диференційований продукт, який споживач купує, зважаючи на свою культурну ідентичність. Лібералізація зовнішньої торгівлі активізує процеси обміну товарами та трансформує цінності громадян країни, які купують глобальні продукти і таким чином засвоюють глобальні цінності, які у них закладені.

Важливо тут провести аналогії з процесами в Україні. Після лібералізації торгівлі український споживач отримав доступ до неймовірного асортименту товарів. Сама лібералізація торгівлі сформувала нові переконання людей щодо справедливості безмитної торгівлі (або ж несправедливо високого протекціоністського мита). Тепер українські громадяни практикою користування «євробляхами» демонструють свою активну незгоду із високими митними бар'єрами, що обмежують їхні фінансові можливості користуватися відносно дешевими автомобілями (з журналу).

Вправа 3. *Чи згодні Ви з наведеними нижче міркуваннями? Підготуйтеся до дискусії на тему: Що є важливішим при розбудові держави: економіка чи культура?*

Поняття «культура» включає в себе не тільки наукові й мистецькі надбання, а й духовність, тобто такі категорії, як совість, порядність, доброта, чесність, патріотизм, людяність. А як без цих понять розбудувати економіку? Яка економіка може бути в державі, де реальні вчинки підмінено розмовами про них у колі тих, хто має владу і мусив би вирішувати долю народу? Хіба можна сподіватися матеріальних статків у родині, де тато тягне все з дому і пропиває або несе в іншу сім'ю? Отож і напрошується висновок: де немає порядності, духовності, патріотизму, там не може бути міцної економіки (з журналу).

Вправа 4. *Прочитайте текст. Дайте йому назву. Чи згодні Ви із висловленою в ньому думкою? Відповідь обґрунтуйте.*

Ще одна ціннісна складова, яку досліджують економісти, — довіра. Чому для економістів вона важлива? Тому що будь-яка підприємницька діяльність передбачає невизначеність, а невизначеність потребує довіри, особливо коли мова йде про міжнародну торгівлю або фінансові операції. На великих міжнародних майданчиках для торгівлі, як-от AliExpress, є сотні тисяч продавців, і аби щось купити, найперше потрібно виявити довіру продавцеві. Результати економетричних досліджень показують, що країни із вищим рівнем довіри демонструють вищі показники міжнародної торгівлі товарами та фінансовими активами, а також обміну прямими іноземними інвестиціями. Інший приклад — зв'язок довіри та економіки на персональному рівні: якщо людина схильна довіряти, то її статистичні шанси стати підприємцем/підприємцею — вищі (з журналу).

Вправа 5. *Уявіть себе в ролі викладача. Дайте тексту назву. Продиктуйте однокоренним диктант, попросіть їх пояснити орфограми й пунктограми.*

З того, як говорить та чи інша людина, можна уявити собі загальний розвиток цієї людини, її освіту й культурний рівень. Що культурнішою є людина, то розвиненішою є її мова, багатшою на лексичний запас, розмаїтішою епітетами, метафорами, влучними порівняннями, барвистішою вживанням прислів'їв, приказок і приповідок. У природі не буває людей, що визначились би високим інтелектом і водночас примітивною, як у первісного дикуна, мовою. І разом з тим як часто подибуємо людей, байдужих і неохайних до своєї мови й до мови свого народу взагалі!

Правильно й чисто говорити своєю мовою може кожний, аби тільки було бажання. Це не є перевагою вчених-лінгвістів, письменників або вчителів-мовників, це — не тільки ознака, а й обов'язок кожної культурної людини. Культурними в нас мусять бути всі, незалежно від того, працює людина розумово чи фізично (Борис Антоненко-Давидович).

Вправа 6. Прочитайте текст для переказу з творчим завданням. Спробуйте переказати його й сформулювати тему творчого завдання самостійно. Напишіть творче завдання, обговоріть його в аудиторії.

Боротьба за чистоту й високу мовну культуру — це боротьба за культуру взагалі. Дбати за очищення мови від усякого засмічення й за подальше піднесення її культурного рівня — це обов'язок усього українського суспільства, не кажучи вже про тих людей, що безпосередньо працюють над мовою — вчених-мовознавців, письменників, журналістів, дикторів, працівників редакцій і видавництв, викладачів рідної мови. Адже від мови наших підручників, газет, науково-популярної й художньої літератури багато залежить, чи мова мільйонів читачів удосконалюватиметься й збагачуватиметься, чи, як іноді, на жаль, трапляється, — засмічуватиметься.

Мова — тонкий інструмент. В одних устах вона звучить із такою силою, що, кажучи словами І. Франка, «мов трубою, міліони зве з собою», в інших — тільки ріже слух, вона — мов те лушпиння без животворного зерна... (Борис Антоненко-Давидович).

Вправа 7. Перекладіть українською мовою наведений текст. Проаналізуйте його за структурою, змістом, обсягом, стилем, призначенням, мовним оформленням. Перекажіть текст українською мовою, склавши попередньо до нього план.

От синергии к аллергии

Культура и экономика вместе с политикой образуют фундамент общества. Отношения между культурой и экономикой в течение истории претерпели существенную эволюцию, которую иногда определяют как движение от синергии к аллергии. В эпоху Античности и Средневековья они находились в состоянии синергии, т. е. органического единства, тесного сотрудничества. Ценность и стоимость тогда совпадали, художник и ремесленник часто выступали в одном лице. Средневековый монастырь являлся не только религиозным и культурным, но и экономическим центром. В нем были сосредоточены как религиозные постройки и институты, так и разного рода ремесленные мастерские, включая скриптории, в которых писались и переписывались книги, ему принадлежали самые обширные и лучшие земли.

Начиная с Нового времени культура и экономика постепенно расходятся, становятся самостоятельными. В XVII-XVIII вв. они мирно сосуществуют, не мешая друг другу развиваться. XVII в. стал не только временем первой научной революции и началом научно-технического прогресса, но и веком театра. XVIII в. часто называют веком музыки.

В XIX в., по мере развития промышленности и утверждения капитализма, ситуация резко меняется. Между экономикой и культурой возникает состояние некой аллергии, взаимного раздражения, недоверия, непонимания и несовместимости. Свообразие сложившейся ситуации выразил французский поэт Ш. Бодлер: «Когда промышленность вторгается в искусство, она становится его смертельным врагом». Из культуры наиболее успешно и бурно развивается наука, которая все больше попадает в зависимость от экономического производства. Экономика начинает довлеть над культурой, творить и производить, ценность и стоимость становятся разъединенными и противоположными. Производство стоимостей всячески поддерживается и поощряется, тогда как создание ценностей оказывается не слишком востребованным.

В XX в., особенно после Второй мировой войны, между экономикой и настоящей культурой возникает разрыв, противостояние и отчуждение. Возникшая «культурная индустрия» фактически становится одним из секторов экономики. Она породила массовую культуру, которая выходит на господствующие позиции, теснит и подавля-

ет высокую культуру, игнорирует подлинное творчество и художественные поиски. Экономика в этот период ориентирована на материальное сверхпотребление, из всей культуры она использует, поощряет и эксплуатирует прежде всего рекламу и моду, которые, в свою очередь, стимулируют опять же потребление. Она всячески откращивается от высокой культуры, заявляя, что это ненужная роскошь, требует много денег, но ничего не дает, отвлекает от дела и т. д. Все это привело к появлению и быстрому распространению культуры постмодернизма, которая в целом продолжает линию массовой культуры (Энциклопедия экономиста, сайт www.Grandars.ru).

Вправа 8. Розташуйте частини тексту в такій послідовності, яка найбільше сприяла б розкриттю його теми й головної думки. Доберіть заголовок, визначте тему і жанр тексту, його логічні взаємозв'язки.

1. Тлумачний словник української мови фіксує слово «суржик» у двох значеннях:

а) суміш зерна пшениці й жита, жита й ячменю, ячменю й вівса і т. ін.; борошно з такої суміші;

б) елементи двох або кількох мов, об'єднані штучно, без додержання норм літературної мови; нечиста мова.

2. Насправді, залишається досить великою конфліктна напруга поміж українською та російською мовами. Підтверджують це полеміки довкола сфери вжитку української, які раз у раз спалахують у регіонах чи засобах масової інформації, а не раз інспіруються з боку сусідньої держави під маскою захисту прав російськомовного населення. Ці полеміки наочно актуалізують гостроту проблеми, яка залишається невирішеною протягом багатьох років, а отже, дає підстави для двозначних трактувань.

3. Мовне явище, що дістало назву «суржик», належить до специфічної форми побутування мови в Україні. Його національну й соціальну природу відбиває сам термін, запозичений із сільськогосподарської лексики.

4. Можна розглядати історію суржику як своєрідне, сказати б, непряме, чи зворотне, віддзеркалення процесів мовної політики останніх часів, зокрема тривалої насильницької русифікації та її непрогнозованих наслідків. Проте русифікація, у певному сенсі, триває і донині, змінивши, щоправда, форми та модернізувавши засоби. Тож заяви, буцім українська і російська мирно та щасливо співіснують у інформаційному середовищі сучасної України, є або наївним виданням бажаного за дійсне, або лукавою маніпуляцією масовою свідомістю.

5. Отже, семантичне ядро слова «суржик» поєднує два елементи значення — змішування двох різних субстанцій і пониження якості утвореного внаслідок змішування продукту.

Правильна відповідь: 3, 1, 5, 4, 2.

Вправа 9. Прочитайте думки науковців щодо мовної ситуації в телеєфірі. Потім протягом тижня дослідіть мовлення українських телеканалів (розподіліть телеканали між студентами групи). Висловіть власну думку щодо почутого, обговоріть її в аудиторії.

1. Як відомо, до найактивнішого споживача телевізійної продукції належить молодь, тому проросійська орієнтація більшості телевізійних каналів України може мати далекосяжні загрозові для національної безпеки наслідки. Україномовна освіта на тлі російськомовної масової культури не тільки поглиблює у зросійщених містах розрив між побутовою мовою учнів і мовою навчання, а й знецінює ефективність виховання національно свідомих громадян, бо національна свідомість формується тільки у своєму мовно-культурному середовищі (Лариса Масенко).

2. Справдешня картина нашого телебачення — це зумисні колотини, лемішка, шкідливе для обох мов, а особливо української, перемішування, за наявності якого

про чистоту тої чи тої годі говорити. Тим більше — мріяти про атмосферу пієтету до української мови, плекання коментаторами, дикторами, ведучими, редакторами багатства, свіжості, вишуканості мовленнєвого ряду. Найбільша прикрість у тому, що на загал безнаціональна, вдавано незаангажована змістова спрямованість українських телекомпаній і студій, їхня свідомо орієнтація на російськомовний десант, двомовну мішанину, розмитість, неокресленість мовних кордонів і пріоритетів взагалі перешкоджають утвердженню української мови в її державному статусі й повновартісності (Віталій Дончик).

Вправа 10. *Про яке мовне явище згадує письменниця в першому абзаці? Знайдіть у лінгвістичному словнику і наведіть визначення цього явища. Як, на Вашу думку, з ним потрібно боротися?*

Не додає Україні престижу і мова її громадян та політиків. Адже давні греки тих, хто погано говорив по-грецьки, вважали варварами. Рим перемиг Грецію зброєю, але вона його підкорила культурою.

Наріжним каменем підвалин, на яких стоїть держава у цивілізованих народів, завжди була Книга, культура.

У нас є прекрасні вчені, фахівці з різних галузей знань, але чомусь прислухаються не до них, зате без перестану мигтять фальшиві зірки шоу-бізнесу або політики, які вистрілюють у маси сумнівні твердження. Як, наприклад, твердження, що, мовляв, відродимо економіку, тоді й почнеться духовне відродження, розквіт культури, літератури, мистецтва. Так ніколи не було, це абсолютна неправда, і доказ цьому — вся історія світової культури (за Ліною Костенко).

Висновки. Запропоновані вправи й завдання, спрямовані на вироблення у студентів навичок культури мовлення, апробовані нами на парах ділової української мови у ВНЗ економічного профілю. Як засвідчує практика, впровадження системи комунікативних вправ у навчальний процес, залучення студентів до пошуку й аналізу інформації в наукових журналах і в мережі Інтернет, організація повідомлень за опрацьованою інформацією та дискусій на професійно орієнтовані теми, моделювання на парах різних професійних ситуацій, проведення комунікативних тренінгів — все це сприяє формуванню комунікативної компетентності та підвищенню мовленнєвої культури студентів. Продуктивними є також виконання вправ, приклади яких наведено у статті (на редагування речень і тестів, переклад на українську мову з інших мов, тексти для переказу з творчим завданням, тексти для обговорення тощо), робота з аналізу мовної ситуації, вивчення мовлення учасників спілкування, проведення словникової роботи з професійної термінології.

Отже, для формування у майбутніх фахівців-економістів належної культури мовлення важливо сформувати в них розуміння того, що мовленнєва культура дасть їм можливість уміло користуватися мовою у професійній діяльності, а також потрібно створювати на парах ділової української мови ситуації професійно орієнтованого мовлення, добирати цікаві, змістовні та пізнавальні з огляду на майбутню професійну діяльність вправи й завдання різного типу.

Список літератури / References

1. Мацько Л. Матимемо те, що зробимо. До питання формування мовної культури // Дивослово. 2001. № 9. С. 2-3.

Matsko, L. (2001). *Matymemo te, shcho zrobymo. Do pytannia formuvannia movnoi kultury* [Let's have what we will do. The question of the formation of linguistic culture]. *Dyvoslovo* [Wonderword], no. 9, pp. 2–3.

2. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. 2-е видання, випр. і доп. Київ : Головна редакція «Українська радянська енциклопедія» (УРЕ), 1985 — 966 с.
Melnychuk, O. S. (ed). (1985). *Slovnnyk inshomovnykh sliv* [Dictionary of foreign words]. Kyiv, Holovna redaktsiia URE Publ., 966 p.
3. Корінний, М. М., Шевченко В. Ф. Короткий енциклопедичний словник з культури. Київ : Україна, 2003. 384 с.
Korinnyi, M. M., Shevchenko, V. F. (2003). *Korotkyi entsyklopedychnyi slovnnyk z kultury* [Brief encyclopedia of culture]. Kyiv, Ukraina Publ., 384 p.
4. Єрмоленко С. Я. Культура мови. Українська мова : енциклопедія. [2-ге вид.]. Київ : Укр. енциклопедія, 2004. С. 389.
Yermolenko, S. J. (2004). *Kultura movy. Ukrainska mova* [Culture of language. Ukrainian language]. Kyiv, Ukrainska entsyklopediia Publ., 389 p.
5. Єрмоленко С., Мацько Л. Навчально-виховна концепція вивчення української (державної) мови // Дивослово. 1994. № 7. С. 28–33.
Yermolenko, S., Matsko, L. (1994). *Navchalno-vykhovna kontseptsiia vuvchennia ukrainskoi (derzhabnoi) movy* [Educational concept for studying Ukrainian (state) language]. *Dyvoslovo* [Wonderword], no. 7, pp. 28–33.
6. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів : Світ, 1990. 232 с.
Babych, N. D. (1990). *Osnovy kultury movlennia* [Fundamentals of culture of speech]. Lviv, Svit Publ., 232 p.
7. Мацько Л. І. Культура української фахової мови : навч. посіб. Київ : Академія, 2007. 360 с.
Matsko, L. I. (2007). *Kultura ukrainskoi fakhovoi movy* [Culture of the Ukrainian professional language]. Kyiv, Akademiia Publ., 360 p.
8. Непийвода Р. А. Як усе ж таки запровадити українську мову у наших вузах? // Державність української мови і мовний досвід світу : матеріали Міжнародної конференції. Київ, 2000. 444 с.
Nepuyivoda, R. A. (2000). *Yak use zh taky zaprovadyty ukrainsku movu u nashykh vuzakh?* [How to introduce the Ukrainian language to our universities?]. *Derzhavnist ukrainskoi movy i movnyi dosvid svitu* [Stateness of the Ukrainian language and language experience of the world]. Kyiv, 444 p.
9. Пентиліук М. Культура мови і стилістика : пробний підручник [для гімназій гуман. профілю]. Київ : Вежа, 1994. 240 с.
Pentyliuk, M. (1994). *Kultura movy i stylistyka* [Culture of language and stylistics]. Kyiv, Vezha Publ., 240 p.
10. Сербенська О., Редько Ю., Федик О. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / за заг. ред. О. Сербенської. Львів : Світ, 1994. 152 с.
Serbenska, O., Redko, Yu., Fedyk, O. (1994). *Antysurzhyk. Vchymosia vvichlyvo povodytys i pravylno hovoryty* [Antisurzhyk. Let's learn to behave politely and speak correctly]. Lviv, Svit Publ., 152 p.

Дата надходження рукопису 31.10.2018

Цель. Предложитъ пути повышения уровня культуры речи студентов на парах делового украинского языка в вузах экономического профиля.

Методы. В статье рассмотрены методы, виды, приёмы и формы работы по формированию культуры речи студентов, эффективность создания ситуаций профессионально ориентированной речи на парах делового украинского языка в вузах экономического профиля, предложены примеры упражнений и заданий, способствующих формированию коммуникативной компетентности студентов.

Результаты. Предложенные упражнения и задания, направленные на выработку у студентов навыков культуры речи, апробированы нами на парах делового украинского языка в вузе экономического профиля. Практика работы свидетельствует, что внедрение системы коммуникативных упражнений в учебный процесс способствует формированию коммуникативной компетентности, а также повышению культуры речи студентов.

Следовательно, для формирования у будущих специалистов-экономистов надлежащей культуры речи важно сформировать у них понимание того, что речевая культура будет способствовать их профессиональной деятельности. Также необходимо создавать на парах делового украинского языка профессионально ориентированные разговорные ситуации, подбирать интересные, содержательные и познавательные упражнения и задания разного типа с учетом будущей профессиональной деятельности студентов.

Ключевые слова: культура речи, профессионально ориентированная речь, коммуникативная компетентность.

Objective of the article is to offer the ways to increase the level of students' speech culture at business Ukrainian classes in INSTITUTION of higher education of economic profile.

Methods. Methodological basis of the present research presupposes the following kinds of analysis: analysis and synthesis of scientific and educational literature on the problems of didactics; system analysis; integrated approach to the study of pedagogical phenomena. The main research results are obtained using the complex general scientific and special methods of investigation: systematization and generalization, theoretical generalization, analysis and synthesis.

Results. The article discusses methods, types and approaches to form the speech culture of students. It also examines the efficiency of creating the profession-oriented situations during the business Ukrainian classes in the institution of higher education of economic profile. It proposes examples of exercises and tasks that help to form the communicative competence of students.

The exercises and tasks offered are targeted to develop students' speech culture skills, were tested at the business Ukrainian classes in INSTITUTION of higher education of economic profile. As practice signifies, introduction of the system of communicative exercises in educational process contributes to forming communicative competence, and also students' speech culture increase.

Thus, for forming the future specialists-economists' proper culture of speech it is important to form understanding that speech culture will promote their professional activity, and also it is needed to create at the business Ukrainian classes the professionally oriented communicative situations, choose interesting, content-related and informative exercises and tasks of different types taking into account future professional activity of the students.

Key words: speech culture, profession-oriented speech, communicative competence.